

Kraków, dnia 16 września 2022 r.

dr hab. Bogdan Fischer, prof. UP
Instytut Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr Anny Zubryckiej

pt. Ochrona osób fizycznych w związku z przetwarzaniem ich danych osobowych w monitoringu wizyjnym,
przygotowanej pod kierunkiem Pani
prof. dr. hab. Grażyny Szpor

Rozprawa doktorska Pani mgr Anny Zubryckiej pt. Ochrona osób fizycznych w związku z przetwarzaniem ich danych osobowych w monitoringu wizyjnym, napisana w Warszawie w 2022 r., pod kierunkiem naukowym promotora Pani prof. dr. hab. Grażyny Szpor, na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytetu im Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, stanowi całościową i pogłębioną prezentację założonego zagadnienia.

Recenzja została sporządzona z uwzględnieniem kryteriów, jakie powinna spełniać rozprawa doktorska, określonych w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.).

Na podstawie uchwały Rady Dyscypliny Nauki Prawne na Wydziale Prawa i Administracji, Uniwersytetu im Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie powołującej mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim, mam zaszczyt przedstawić niniejszą recenzję.

I. Zagadnienia wstępne, temat, teza, metody badawcze

1. Autorka uzasadnia zajęcie się problematyką ochrony danych w zakresie monitoringu wizyjnego stanem, w którym obowiązująca regulacja, mająca chronić osoby fizyczne w związku z przetwarzaniem ich danych osobowych poprzez m.in. gwarancję praw, w tym poprawę faktycznego korzystania z podstawowego prawa: dostępu do danych, w praktyce jest istotnie problematyczna. Problemy na które zwraca Doktorantka we Wprowadzeniu pracy występują po obu stronach: zarówno osób fizycznych w zakresie korzystania z prawa dostępu do własnych danych, jak i administratorów zobowiązanych do realizacji tych praw. Spośród praw osób, których dane są przetwarzane, za centralny punkt swoich rozważań, Doktorantka przyjmuje, prawo dostępu do danych - prawo podstawowe służące kontroli przetwarzania własnych danych. Uzasadnieniem takiego wyboru w dysertacji, jest jego trudna realizacja ze względu na liczne kolizje jak np. między zapewnianiem dostępności danych dla osób których dotyczą a niedostępnością wizerunków innych osób znajdujących się na tych samych nagraniach - zwłaszcza w przestrzeni publicznej.
2. Autorka formułuje podstawową tezę, że dla ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem ich danych osobowych w ramach monitoringu wizyjnego istotne znaczenie ma realizacja prawa dostępu do danych i uzyskania ich kopii oraz wykorzystanie technik anonimizacji nagrań. Jest to teza przekonująca i nowatorska co świadczy o spełnieniu podstawowego kryterium dla oceny pracy doktorskiej – zidentyfikowania przez Doktorantkę problemu naukowego a następnie przedstawieniu jego twórczego rozwiązania. W poszczególnych rozdziałach dodatkowo formułuje hipotezy, które wskazują na ukierunkowanie wysiłku badawczego doktorantki. Hipotezy zastąpiły pytania badawcze i zostały sformułowane w prawidłowy sposób, spełniając wymogi związane z możliwością ich potwierdzenia lub falsyfikacji w procesie badawczym. W efekcie przyjętych założeń Doktorantka postawiła i rozwiązała więcej niż jeden problem naukowy, a

co cenne problemy te, ściśle ze sobą powiązane, wynikają jeden z drugiego, tworząc spójny kompleks.

3. W badaniach Doktorantka trafnie zastosowała jako podstawową, metodę dogmatyczną, poddając analizie prawodawstwo, orzecznictwo i dorobek doktryny. Wykorzystała pomocniczo metodę historyczną w badaniu decyzji i zaleceń europejskich organów nadzorczych w zakresie ochrony danych osobowych oraz metodę porównawczą w zakresie regulacji monitorowania w innych krajach europejskich. Dużą zaletą jest wykorzystanie metody empirycznej (dla badań skuteczności prawa dostępu). Jest to bardzo rzadkie w pracach naukowych z zakresu prawa, głównie ze względu na trudności z dostępem do potrzebnych danych.

II. Układ rozprawy, bibliografia, przypisy

4. Rozprawa o objętości 314 stron, składa się z czterech rozdziałów podzielonych na podrozdziały, punkty i podpunkty oraz wstępu, podsumowania i wniosków. Jej systematyka jest ściśle dostosowana do omawianego zagadnienia. Struktura pracy jest przejrzysta, odzwierciedlając zakreślone we wstępie założenia. Wstęp w sposób uporządkowany wprowadza czytelnika w tematykę rozprawy. Rozdział I zawiera omówienie zagadnień podstawowych, z zakresu ochrony danych osobowych. Doktorantka poddała weryfikacji hipotezę, że europeizacja prawa ochrony danych osobowych przyczyniła się do ujednoczenia regulacji i wzmocnienia praw podmiotów danych, mimo swojej neutralności technologicznej. W rozdziale tym Autorka uwzględniła również podstawowe kwestie historyczne, które miały znaczący wpływ na kształt obecnych regulacji. Już od pierwszego rozdziału widoczna jest dojrzałość badawcza autorki, która nie ograniczyła się wyłącznie do wyjaśnienia pojęć, ale od razu przystępuje do ocen, które będą przydatne w dalszych częściach. W rozdziale II poddała analizie relacje przepisów unijnych dotyczących monitorowania i ochrony danych osobowych na czele z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 Z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z

przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/4 /WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych). Przeprowadzone badania służyły weryfikacji hipotezy, że unijna reforma przepisów o ochronie danych zobligowała ustawodawcę krajowego do regulacji monitorowania, lecz uniemożliwiła kompleksowe unormowanie tej materii w prawie krajowym. Autorka przeprowadziła również przegląd przepisów prawnych dotyczących monitorowania w Polsce, dla weryfikacji hipotezy, że istniejąca niepełna, rozproszona regulacja monitoringu wizyjnego jest niewystarczająca, nieefektywna i konieczne jest jej ujednoczenie, w szczególności poprzez konkretyzację terminologii. W rozdziale tym na szczególną uwagę zasługuje analiza zmian w systemach prawnych państw EOG, będących wynikiem unijnej reformy przepisów o ochronie danych osobowych. To wartościowe badanie odnosiło się zarówno do państw które mają kompleksowe ustawy o monitorowaniu, odniesienia do nadzoru wideo w krajowych regulacjach o ochronie danych osobowych lub podobnie jak Polska rozproszoną regulację w ustawach szczególnych. W rozdziale tym kontynuowała również wyjaśnienie pojęć, wychodząc od klasycznego założenia, że warunkiem stosowania określonego terminu powinna być możliwość jego zdefiniowania. Zamieszcza w tym rozdziale cenne uwagi pod kątem osiągnięcia w obszarze badawczym spójności pojęciowej, a w konsekwencji sformułowania wskazań służących przejrzystości prawodawstwa. W dwóch pierwszych rozdziałach w dużej mierze przygotowuje instrumentarium do dalszych wywodów i pomimo że w dużej mierze opiera się na rzetelnie przytoczonym materiale zastanym, od samego początku przedstawia w sposób wyważony swój punkt widzenia. W Rozdziale III poddała weryfikacji hipotezę, że systemy służące monitorowaniu przetwarzają szerszy zakres danych osobowych niż tylko wizerunek, a także hipotezę, że stosowanie technik anonimizacji danych jest metodą umożliwiającą realizację praw osób, których dane dotyczą. W rozdziale tym szczególnie widoczna jest umiejętność równomiernego podejścia do problemów teoretycznoprawnych jak i praktycznych. Potrafiła wychwycić te zagadnienia, które nastroczają trudności

praktyczne w stosowaniu obowiązujących przepisów oraz uchybienia przy prowadzeniu monitoringu. Dotyczyły one zarówno samej informacji, o jego prowadzeniu, jak i zakresu przetwarzania danych, czasu retencji, czy udostępnienia treści nagrań osobom postronnym. Rozdział IV Doktorantka poświęciła analizie funkcji monitoringu wizyjnego, pojmowanych według socjologii administracji, jako zorientowanych na określony cel działania normatywnie postulowany i realnie obserwowany. W rozdziale tym dla oceny skuteczności regulacji doktorantka przeprowadziła badania empiryczne w zakresie prawa dostępu do danych i możliwości uzyskania ich kopii, formułując w ich wyniku nieoczywiste wnioski.

5. Na początku pracy po spisie treści autorka zawarła skróty, co wpłynęło na kondensację obszernego tekstu oraz ułatwiło czytanie. Wewnętrzna struktura dysertacji jest przejrzysta i logiczna, a klasyczne podejście do konstrukcji, w pełni zasługuje na aprobatę.
6. W pracy wykorzystano bogatą literaturę krajową i zagraniczną (154 pozycje), co świadczy o rzetelności w zbieraniu materiałów oraz wszechstronnym badaniu postawionych problemów. Porównanie regulacji w 30 krajach wymagało uwzględnienia dużej ilości aktów prawnych tych krajów, które łącznie z aktami prawnymi prawa polskiego, przepisami prawa unijnego jak i międzynarodowego objęły 156 pozycji. Doktorantka wykorzystano zróżnicowane źródła dodatkowe jak np. dokumenty Grupy Roboczej art.29, pisma Rzecznika Praw Obywatelskich (101 pozycji). W pracy wykorzystano 28 zdjęć, 7 wykresów i 5 tabel. Nie budzi zastrzeżeń poprawność sporządzania przypisów, które niejednokrotnie są obszerne i rozbudowane, bogato odsyłając do literatury przedmiotu i judykatury. Literatura, na którą powołuje się Autorka w przypisach, jest prawidłowo i reprezentatywnie wybrana.
7. Odnośnie bibliografii można już mieć pewne zastrzeżenia. Zdaniem recenzenta nie jest przemyślane przywoływanie w bibliografii nazw aktów prawnych w oryginale np. w języku niderlandzkim „Wet basisregistratie personen” czy chorwackim „Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka”, ponadto bez

podania metryczki aktu, daty wydania itd. Wydaje się być trudne korzystanie przez Autorkę z tych wszystkich aktów w oryginałach a ich przytoczenie w niepełnej formie może rodzić wątpliwości o którą wersję aktu konkretnie chodzi. Brak również konsekwencji przy wskazaniu orzecznictwa. Raz podawana jest decyzja z adresem internetowym bez daty dostępu, w innym miejscu natomiast bez adresu, ale z datą dostępu (np. Decyzja hiszpańskiego organu nadzorczego z dnia 28 września 2021 r. (Resolución de procedimiento sancionador Procedimiento N°: PS/00236/2021), (dostęp: 08.02.2022 r.), s.291,292. Wskazanie daty dostępu ma sens przy korzystaniu z materiałów z internetu, których treść może podlegać zmianie. Takiego ryzyka nie ma z aktem prawnym jeśli jest precyzyjnie określony. Wskazanie źródła publikacji, pod którym można sięgnąć do aktu byłoby oczywiście przydatne. Ponadto zapis powinien być prawidłowy, ujednolicony i konsekwentny, czego w tej części pracy zabrakło. To są tylko przykłady, których jest więcej w ramach bibliografii, a wszelkie tego typu niespójności należy ocenić jako słabszy element pracy.

8. Zwięzłe podsumowanie jest bogate w liczne konstatacje jak np. „ prawodawca unijny zapewnił prawo dostępu do danych osobowych i możliwość uzyskania ich kopii. Ujawnione fragmentaryczne stosowanie prawa przez administratorów danych skutkuje ograniczeniami prawa dostępu do danych i uzyskania ich kopii zarówno z uwagi na niewdrożenie regulacji przez podmioty monitorujące, jak i inne czynniki będące po stronie osoby fizycznej: miejsce zamieszkania, świadomość prawna czy niepełnosprawność (...). Redukcja chaosu w realizowaniu prawa w zakresie monitorowania za pomocą kamer, wymaga nie tylko działań o charakterze legislacyjnym i formalnym, ale też technicznym i edukacyjnym, zarówno w Polsce jak i wielu innych państwach europejskich”. Zakończenie pracy jest prawidłowo przygotowanym i przemyślanym podsumowaniem prowadzonych w dysertacji rozważań wraz z zaakcentowaniem rozstrzygnięć odnoszących się do zasadniczych tez rozprawy.

III. Ocena formalna

9. Praca została opracowana bardzo starannie, z dbałością o stronę językową oraz solidną stroną edytorską. Na każdym etapie pracy widać, przywiązanie Doktorantki do szczegółów i jasności wyводу. Są oczywiście jak w każdej tego typu pracy słabsze fragmenty (vide pkt. 7 niniejszej recenzji).
10. Doktorantka nie ustrzegła się pojedynczych drobnych literówek o drugorzędnym znaczeniu w rodzaju „odpiera” zamiast „opiera” (s.158).
11. Zdaniem recenzenta brakuje zwięzłych wprowadzeń do rozdziałów, które mogłyby wzbogacić pozytywnie jasność wyводу. Uwaga ta nie dotyczy rozdziału 4 „Realizacja prawa dostępu do danych z monitoringu i uzyskania ich kopii”, którego wprowadzający podrozdział „Zakres i metoda badań” jest wzorcowy, co może wynikać z empirycznego charakteru rozdziału. Brak wprowadzeń nie stanowi jednak żadnego uchybienia w wymogach formalnych pracy, ani w rzeczywistości nie wpływa na jakość dysertacji.
12. Brakowało precyzyjnego sformułowania celów pracy doktorskiej wraz z ich uszczegółowieniem, uwzględniającym przykładowo podział na cel główny i pomocnicze czy też cele poznawcze, metodyczne i praktyczne.
13. Materia pracy została rozłożona równomiernie, a w zaproponowanym podziale i jego realizacji merytorycznej widoczna jest dyscyplina.
14. Myśli Doktorantka formułuje w sposób jasny i przeważnie precyzyjny, chociaż w niektórych miejscach pojawiają się powtórzenia wątków, co jednak nie zmienia ogólnie pozytywnego odbioru, a podkreślenia wymaga, że pracę czyta się z przyjemnością i bez wysiłku.
15. Przyjmując założenie że praca doktorska jest zwieńczeniem pewnego etapu pracy naukowej i umiejętności warsztatowych, zwraca uwagę sprawne posługiwanie się językiem prawniczym z wyraźnym odróżnianiem od języka prawnego i potocznego.

IV. Uwagi merytoryczne

16. Strona merytoryczna rozprawy zasługuje na wysoką ocenę. Autorka przeprowadziła udaną prezentację zagadnienia dostępu do danych osobowych i ich kopii, przetwarzanych w ramach monitoringu. Ustalenia dokonane w pracy, wnioski de lege lata i postulaty de lege ferenda pomogły uporządkować wiele aspektów tego ważnego zagadnienia, wyjaśnić wątpliwości teoretyczne, jak i praktyczne w stosowaniu obowiązujących przepisów. Szkoda że nie zostały jako takie (de lege lata i de lege ferenda), poza pojedynczymi przypadkami, wyraźnie nazwane ani zgrupowane, co powodowało konieczność ich każdorazowego wydobycia z treści. Właściwa i cenna była decyzja odnośnie, przeprowadzenia porównania rozwiązań i problemów polskich z występującymi w innych państwach EOG na tle regulacji unijnych. Zauważalne było, że Doktorantka przedstawiając interpretacje przepisów opiera się na rozległej wiedzy teoretycznej jak również doświadczeniach praktycznych.
17. Nie pomija zagadnień stanowiących wyzwania w związku z rozwojem nowoczesnych technologii, w tym sztucznej inteligencji i jej zastosowania w monitorowaniu dla rozpoznawania osób z wykorzystaniem biometrii. Niewątpliwie sprawność wywodu w tym obszarze, jest odzwierciedleniem wiedzy technicznej i łatwości poruszania się po zagadnieniach prawa informatycznego.
18. Doktorantka postulując szersze i bardziej spójne uregulowanie monitoringu wizyjnego, za kluczowe wyzwanie legislacyjne uznaje uporządkowanie siatki pojęciowej, a warunkiem stosowania określonego terminu - możliwość jego zdefiniowania. Wywody przedstawione w rozprawie wskazują, że Autorka wyciąga trafne wnioski z przeprowadzonych analiz. Dowodzą one logicznego myślenia, krytycznego podejścia, oraz samodzielności badawczej i konsekwencji widocznej w prowadzonych rozważaniach. Dużą uwagę zwraca na kwestie definicyjne i klasyfikacyjne co ułatwia wyjaśnianie i porządkowanie badanej materii. Konstatuje celnie, że o ile różne terminy używane w aktach prawnych obowiązujące w tym samym czasie oznaczają środki służące temu samemu – obserwacji z użyciem kamer, o tyle różne nazewnictwo tego samego pojęcia czy

zjawiska jest sprzeczne z regułami formalnoprawnymi, a tym samym narusza zasadę określoności prawa.

19. Treść recenzowanej rozprawy jest rzeczowa. Zasadniczo nie ma w niej rozważań nie związanych z tematem rozprawy.
20. Wskazując na opublikowanie przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych wskazówek w 2018 r, dotyczących wykorzystywania monitoringu wizyjnego, które zostały poddane publicznym konsultacjom, zwraca uwagę, że nie została sporządzona ostateczna ich wersja, a złożone uwagi nie zostały upublicznione (s.277). Nie zwróciła jednak uwagi, że kontynuacją tych działań były planowe kontrole sektorowe PUODO z 2019 r. (s.175.). Obszarem kontroli objęte było sprawdzenie wykorzystywania monitoringu wizyjnego, zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym. Podczas przeprowadzanych kontroli weryfikowano zgodność wykorzystania monitoringu z RODO, w tym m.in. wypełnianie obowiązków informacyjnych wobec osób objętych monitoringiem, procedury realizacji praw osób, których dane dotyczą, w związku z utrwalaniem ich danych przez kamery monitoringu, sposób zabezpieczenia nagrań, zasady udostępniania nagrań, rozstawienie i zasięg kamer, czas przechowywania nagrań.
21. Rezygnacja z uogólnień i łącznego rozpatrywania określonych rozwiązań a także bardzo szczegółowe opisywanie zawartości poszczególnych regulacji wpływało na pojawiające się powtórzenia np. zakazów przy monitoringu określonych pomieszczeniach w tym sanitarnych, szatniach (s.55,56,58,59,60,79,80,82,83,85 itd.).
22. Doktorantka trafnie i odważnie recenzuje obowiązujące (w większości nowe) regulacje prawne oraz zgłasza liczne postulaty. Umiejętnie zestawia poglądy, łącząc je z zagadnieniami praktycznymi, które pojawiają się w związku z wykorzystaniem monitoringu, co wzmacnia wartość pracy w tych obszarach.
23. Uwagi Autorki w ramach prowadzonych przez nią badań, należy uznać za przyczynek do dalszej dyskusji oraz kontynuowania przez Nią lub innych badaczy tematu, który ze względu na ramy pracy i równoważenie zagadnień w niej omawianych, raczej nie mógł być szerzej rozwinięty.

24. Poza tezami które wskazuje i eksponuje sama Doktorantka (vide pkt. 2 recenzji), jest bardzo wiele pomniejszych trafnych tez i stwierdzeń, z którymi recenzent się zgadza, a których nie sposób ze względu na ramy recenzji wszystkich wymienić.
25. Przy czytaniu dysertacji zwraca uwagę troska Doktorantki o dokonanie najlepszych możliwych ustaleń i wskazówek pozwalających dopomóc w rozstrzygnięciu konfliktu wartości. Konflikty nieuchronnego i stałego, w którym stanowisko chroniące dane osobowe i prywatność, zestawia z inną wartością, jaką jest bezpieczeństwo (które w rozumieniu aksjologicznym jest systemem wartości i ocen).
26. Jedną z wielu zalet pracy jest także duża dyscyplina w realizacji tematu oraz staranność o zrównoważone podejście do badanych zagadnień.
27. Kolejną cenną umiejętnością którą wykazała Doktorantka w dysertacji jest konstruowanie szczegółowych problemów badawczych w oparciu o identyfikowane przez siebie problemy nie tylko teoretyczne ale również praktyczne o dużym znaczeniu.
28. Recenzowana rozprawa doktorska stanowi istotny wkład w zakresie badań nad problematyką prawną monitoringu, jako uzupełnienie piśmiennictwa tej ważnej a zarazem skomplikowanej materii prawnej.
29. Poprawność metodologiczna tej pracy wyraża się przede wszystkim w generalnej prawidłowej koncepcji rozwiązania podjętego zagadnienia naukowego, przyjęciu i wykorzystywaniu właściwych metod badawczych oraz widocznej konsekwencji w procesie wnioskowania

V. Podsumowanie

Przedstawione uwagi, wskazują na zdecydowanie pozytywny obraz recenzowanej dysertacji Pani mgr Anny Zubryckiej. Drobne uwagi krytyczne nie wpływają negatywnie na całość oceny rozprawy. Na aprobatę zasługuje zarówno wybór przedmiotu badań, jak i jasność przeprowadzonego, dobrze udokumentowanego wyводу. Konstrukcja pracy jest prawidłowa, oparta na dobrze dobranej literaturze krajowej i zagranicznej. Autorka wykazała się

umiejętnością spójnego formułowania myśli oraz dużą wiedzą praktyczną i teoretyczną, którą potrafiła wykorzystać dla realizacji przyjętych założeń. Dysertacja w pełni potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.) oraz art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 30 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619, 1630.), przedłożoną rozprawę doktorską Pani mgr Anny Zubryckiej pt. „Ochrona osób fizycznych w związku z przetwarzaniem ich danych osobowych w monitoringu wizyjnym”, ocenić należy jednoznacznie pozytywnie, a Doktorantkę dopuścić do dalszych etapów postępowania doktorskiego.